УДК 336.71
JEL Classification: G 220

ЗАХИСТ ДЕПОЗИТНИХ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ЗАПОРУКА БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Бучко І.Є., к.е.н., доцент
Львівський торговельно-економічний університет

Анотація. *У статті обґрунтовано основні засади захисту депозитних вкладів фізичних осіб у системі банківської безпеки. Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи функціонування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Метою статті є обґрунтування основних засад захисту депозитних вкладів фізичних осіб в Україні та надання рекомендацій стосовно ефективної діяльності Фонду з метою забезпечення банківської безпеки. У даному дослідженні ми використовували метод аналізу та аналогії. У статті обґрунтовано основні підходи до гарантування вкладів фізичних осіб. Розкрито основне завдання Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Охарактеризовано систему гарантування вкладів фізичних осіб в Україні та запропоновано систему заходів для ефективної діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з метою забезпечення банківської безпеки. Проаналізовано виплату відшкодувань вкладникам ліквідованих банків, що здійснювалась Фондом у 2015 році через банки-агенти, визначені у відповідності до вимог Положення про порядок визначення банків – агентів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Для ефективного управління Фондом гарантування вкладів фізичних осіб держава повинна здійснити наступні заходи: досягти стабільності національної валюти; створити ефективну інфраструктуру української банківської системи; знизити вартість кредитів, що збільшить їх обсяг; здійснити диверсифікацію умов залучення депозитних ресурсів; упорядкувати національне законодавство, яке регулює правовідносини щодо діяльності ФГВФО, завершити формування сприятливого правового середовища банківської системи, за якого фізичні особи будуть більш зацікавлені у проведенні депозитних операцій. Вихід системи гарантування вкладів фізичних осіб на принципово новий рівень – важкий процес, який потребує не лише залучення грошових коштів, але й займатиме багато часу, проте сприятиме безпеці депозитних вкладів фізичних осіб.*

Ключові слова: *банки, депозитні вклади, банківська безпека, сума відшкодування, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.*

PROTECTION OF INDIVIDUALS' DEPOSITS IS A GUARANTEE OF BANKING SECURITY

Iryna Buchko , PhD in Economics, Associate Professor
Lviv University of Trade and Economics

Summary: *The basic principles of the protection of individuals' deposits in the banking security system are grounded in the article. The subject of the research is the theoretical and methodological foundations of the Deposit Guarantee Fund functioning. The article aims to study the basic principles of the protection of individuals' deposits in Ukraine and provide guidance on the effective operation of the Fund to ensure banking security. In this study the authors used the method of analysis and analogy. The main approaches to the deposit guarantee of individuals are grounded in the article. The basic objectives of the Deposit Guarantee Fund are revealed. The system of the deposit guarantee of individuals in Ukraine is characterized and a set of measures for the effective operation of the Deposit Guarantee Fund to ensure banking security is offered. The compensation payment to the depositors of liquidated banks which was carried out by the Fund in 2015 through the agent banks determined in accordance with the Regulations on the procedure for determining agent-banks – the agents of the Deposit Guarantee Fund of individuals is analyzed. To effectively manage the Deposit Guarantee Fund the state should take the following measures: to achieve the national currency stability; to create an effective infrastructure of the Ukrainian banking system; to reduce the cost of loans, which will increase their volume; to implement the diversification of the conditions to attract deposit resources; to organize the national legislation regulating legal relations of DGF, to complete the formation of the favorable legal environment of the banking system in which individuals are more interested in conducting deposit operations. The transferring of the deposit guarantee system to a new level is a difficult process that requires not only money raise but will take much time, but it will contribute to the security of individuals' deposits.*

Keywords: *banks, deposits, bank security, amount of compensation, Deposit Guarantee Fund.*

Постановка проблеми. Системи гарантування вкладів фізичних осіб гарантують вкладникам банку у разі його банкрутства відшкодування їхніх вкладів у певних ме-

жах. Гарантування вкладів певною мірою гарантує їх ліквідність, а також сприяє запобіганню масового вилучення вкладів із банків. Банківська безпека характеризується стійкою життєдіяльністю, за якої забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування [1]. Аналіз світового досвіду функціонування систем захисту банківських вкладів показує, що система гарантування вкладів, з одного боку, спонукає банки до надмірно ризикованої діяльності, а з іншого – зменшує стимули фізичних осіб щодо оцінки ризик-менеджменту банку і тільки після цього розміщення своїх вкладів у банку. Недосконалість фінансової та економічної систем, негативна репутація банків, які постійно оголошують себе банкрутами наводить на думку про те, що депозити в банках не є вигідним інструментом інвестування а Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі питання захисту депозитних вкладів населення в банківських установах перебувають у центрі уваги як вітчизняних так і зарубіжних фахівців. Наукові основи захисту банківських вкладів закладено у працях таких учених, як Бобиль В., Галапун Н., Єрмошенко А., Козьменко С., Іщенко О., Малік М. [2-7] та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Водночас питання захисту депозитних вкладів фізичних осіб у контексті забезпечення банківської безпеки не до кінця вирішене потребує постійного дослідження. Банківський сектор України з другої половини 2008 р. функціонує в умовах глобальної і національної фінансової нестабільності, що призвело до скорочення кредитної і депозитної діяльності банків і поставило їх на межу банкрутства. З метою запобігання розвитку кризових явищ, як у фінансовому секторі, так і в національній економіці в цілому, необхідно активізувати депозитну діяльність банків. Основою активізації цієї діяльності є державна система гарантування вкладів, що й обумовлює проблематику даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування основних засад захисту депозитних вкладів фізичних осіб в Україні та надання рекомендацій стосовно ефективної діяльності Фонду з метою забезпечення банківської безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку багатьох експертів, банківські депозити можуть бути вигідним та надійним способом збереження заощаджень населення в умовах сьогодення. Для цього потрібно тільки ретельно вибрати банк та віднайти вклад, який був би максимально вигідним і водночас зрозумілим та зручним у користуванні. Перед тим як покласти гроші на рахунок в банк, потрібно впевнитися в надійності та ліквідності банку і обов'язково уточнити чи банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. У сучасних умовах найбільш популярними є короткострокові депозити на термін від семи днів або вклади з вільним режимом поповнення і зняття коштів. Адже такі депозити забезпечують гарантований дохід і захищають заощадження фізичних осіб у гривнях від інфляції і, відповідно, вкладнику, що поклав депозит на короткий термін, простіше спрогнозувати ситуацію на ринку і тому легше довірити гроші банківській установі. Вклади з вільним режимом надають вкладникам можливість вільно розпоряджатися грошима, знімати та поповнювати рахунок у разі необхідності, мати постійний доступ до коштів та одержувати при цьому дохід.

Держава повинна забезпечувати безпеку вкладів населення. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб заснований з метою захисту прав та законних інтересів вкладників банків і виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Розуміючи важливу роль, яку відіграє гарантована сума відшкодування у зміцненні довіри вкладників до банківської системи України, адміністративна рада Фонд збільшувала її розмір 11 разів. На сьогоднішні розмір гарантованої суми відшкодування складає 200 тисяч гривень. Відповідне рішення за № 27 було ухвалене адміністративною радою Фонду 21 серпня 2012 року, яке було зареєстроване в Міністерстві юстиції України 29 серпня 2012 року за N 1452/21764 [8].

На сьогоднішній день Фонд гарантування вкладів фізичних осіб функціонує на засадах, встановлених Законом України від 23 лютого 2012 року N 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», який набув чинності 22 вересня 2012 року. Даним Законом розширено повноваження Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, зокрема в частині щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації неплатоспроможних банків. Також Законом передбачено умови, при настанні яких банк може бути віднесено до категорії проблемних та неплатоспроможних. Водночас, з двох місяців до 7 днів скорочено термін почат-

ку виплат коштів вкладникам у випадку прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банків [8].

Закон не передбачає переведення учасників Фонду до категорії «тимчасових учасників» Фонду, і тому, поняття тимчасового учасника Фонду Законом є скасоване. В результаті поправок до Закону, учасниками Фонду є банки, які набувають статусу учасника Фонду в день отримання ними банківської ліцензії. Отже, усі банки, які мають банківську ліцензію, є учасниками Фонду, окрім АТ «Ощадбанк» та АТ «Родовід Банк».

Не зупиняючись на досягнутому, Фонд постійно підкреслював необхідність законодавчих змін, спрямованих на вдосконалення порядку виведення неплатоспроможних банків з ринку та зміцнення рівня довіри вкладників до банків. Таким чином було ухвалено кілька поправок до Закону, а саме: мінімальний розмір граничної суми відшкодування збільшено до 200 тисяч грн; дозволено проведення соціальних виплат та інших операцій під час тимчасової адміністрації неплатоспроможного банку; визначено дату початку виплат коштів вкладникам за рахунок цільової позики Фонду; за умови придбанням інвестором неплатоспроможного банку спрощено порядок проведення процедур; визначено порядок виведення неплатоспроможного банку з ринку за участі держави; а також розширено напрямки використання коштів Фонду та ін.

З метою забезпечення виконання зобов'язань банку, передбачених пунктом 1 частини шостої статті 36 Закону, а саме виплати коштів за вкладами вкладників за договорами, строк яких закінчився, та за договорами банківського рахунку вкладників (зазначені виплати здійснюються в межах суми відшкодування, що гарантується Фондом), Фонд має право надати банку цільову позику [8]. Фонд протягом 2015 року для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам в період тимчасової адміністрації надав неплатоспроможним банкам цільові позики на загальну суму 27 358,7 млн грн. (рис. 1.)

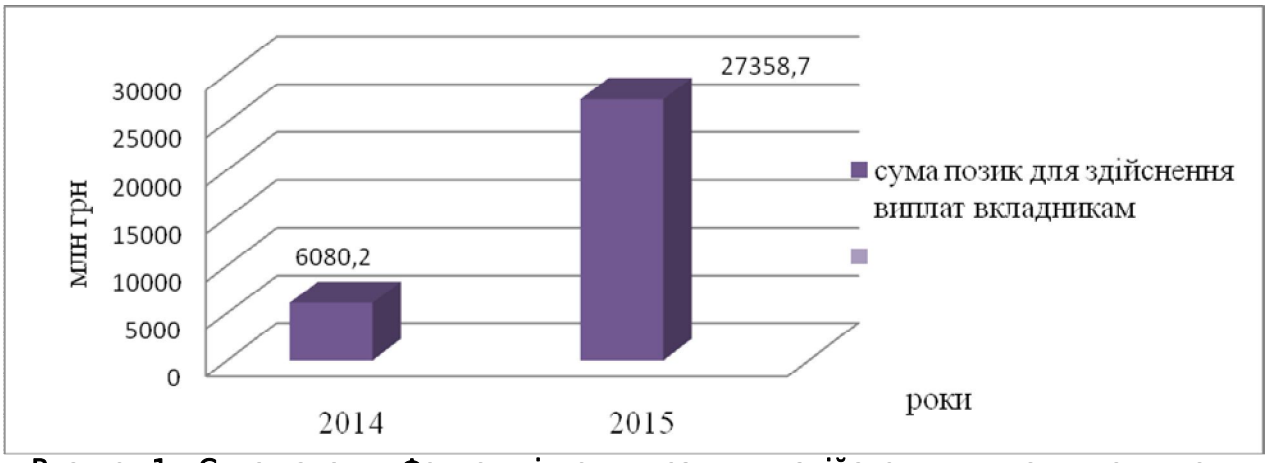

Рисунок 1– Сума наданих Фондом цільових позик для здійснення виплат вкладникам банків в період тимчасової адміністрації, млн грн.

Джерело: складено на основі [9].

Сума наданих Фондом цільових позик для здійснення виплат вкладникам банків в період тимчасової адміністрації, млн грн У 2015 році за користування цільовою позикою Фонду банками було нараховано 563,0 млн грн або 14 відсотків річних від суми договорів цільової позики, що відповідає розміру відсоткової ставки, яку сплачує Фонд за користування кредитними ресурсами Міністерства фінансів України та Національного банку України. Загальна сума виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам неплатоспроможних банків за рахунок цільової позики Фонду у 2015 році становила 26,6 млрд грн, у період з 2014 по 2015 рік – 32,2 млрд грн.[9].

У разі прийняття рішення Національного банку України про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку Фонд призначає уповноважену особу Фонду та розпочинає процедуру ліквідації банку. Виплата відшкодування коштів у 2015 р. розпочиналися Фондом не пізніше семи днів з дня отримання рішення про відкликання Національним банком України банківської ліцензії та ліквідацію банку, та здійснювалася з урахуванням сум, сплачених вкладнику протягом дії тимчасової адміністрації у банку. Вкладники 14 банків, процедура ліквідації яких розпочалась після внесення змін до Закону

України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 16.07.2015, мали можливість отримати відшкодування вже через три робочих дні після отримання Фондом рішення про ліквідацію банку [10].

Виплата відшкодувань вкладникам ліквідованих банків здійснювалась Фондом у 2015 році через банки-агенти, визначені у відповідності до вимог Положення про порядок визначення банків – агентів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, на підставі укладених договорів [11]. Строк виплати банком-агентом відшкодувань вкладникам становить тридцять робочих днів з дня отримання від Фонд коштів. Виплата сум відшкодування вкладникам, які з будь-яких причин не одержали кошти протягом тридцяти робочих днів з дня отримання банком-агентом коштів Фонду, здійснюється шляхом переказу відшкодувань за результатами розгляду індивідуальних звернень вкладників до Фонду. У 2015 р. Фонд здійснював виплату відшкодувань вкладникам банків, які були ліквідовані у попередні роки та протягом 2015 р. Зокрема, вкладникам 4 банків, ліквідованих у 2011-2012 рр. відповідно до Закону України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», станом на 1 січня 2015 р. було виплачено 451 271,6 тис. грн. У 2015 р. вкладникам цих банків було виплачено 509,4 тис. грн. Загальна сума, яка була виплачена за рахунок коштів Фонду протягом 2015 року, становила 22 740 460,89 тис. грн. [9].

Отже, перед тим, як покласти гроші на депозит, обов'язково слід визначити фінансову мету, заради якої вкладник буде накопичувати свої кошти. У тому випадку, якщо є не одна, а кілька цілей, слід відкривати вклади з різними умовами, періодами накопичення і в різних банківських установах. Такий підхід не тільки вбереже вкладника від ризику втрати накопичень, але і допоможе диверсифікувати можливі ризики вкладів. Вибір банку є теж відповідальна справа, від якої багато в чому залежить збереження коштів фізичних осіб і розмір майбутнього доходу. Якщо банк не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, тому в цьому випадку, ніхто не дасть гарантії повернення коштів вкладника.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, основним завданням Фонду гарантування залишається забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Основною метою існування системи гарантування вкладів в Україні має бути не тільки захист вкладників, а й запобігання банкрутства як банківських установ, так і банківської системи загалом. Важливим інструментом у зміцненні довіри вкладників до банківської системи є гарантована сума відшкодування і саме тому ФГВФО збільшив її розмір до 200 000 грн. Для ефективного управління Фондом гарантування вкладів фізичних осіб держава повинна здійснити наступні заходи: досягти стабільності національної валюти; створити ефективну інфраструктуру української банківської системи; знизити вартість кредитів, що збільшить їх обсяг; здійснити диверсифікацію умов залучення депозитних ресурсів; упорядкувати національне законодавство, яке регулює правовідносини щодо діяльності ФГВФО, завершити формування сприятливого правового середовища банківської системи, яке сприятиме надійному захисту депозитних вкладів фізичних осіб. Таким чином, система гарантування вкладів фізичних осіб на повинна вийти на принципово новий рівень, що сприятиме безпеці депозитних вкладів фізичних осіб.

Перелік посилань:

1. Банківська безпека: навч. посіб. / О.Д. Вовчак, Ю.О. Самура, В. А. Сидоренко, В. А. Вареник. – К.: Знання, 2013. – 237 с.

2. Бобиль В. Удосконалення системи гарантування вкладів в умовах сучасної фінансової кризи/ В. Бобиль// Вісник НБУ. – 2012. – № 7. – С. 24–29.

3. Галапун Н. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: особливості функціонування та шляхи вдосконаленя / Н. Галапун // Світ фінансів. – 2011. – № 3. – С. 58–68.

4. Єрмошенко А. Гарантійні схеми як механізм захисту споживачів фінансових послуг на банківському і страховому ринках/ А. Єрмошенко// Світ фінансів. – 2009. – № 1. – С. 109–118.

5. Іщенко О. Чи захищений сьогодні український вкладник?/ О. Іщенко // Вісник НБУ. – 2009. – № 10. – С. 44–50.

6. Козьменко С. Реформа національної системи гарантування вкладів: ключові положення та перспективи розвитку / С. Козьменко// Вісник НБУ. – 2012. – № 6. – С. 14–38.

7. Малік М. Захист заощаджень населення в банківській системі як напрям підвищення стабільності кредитних установ України / М. Малік, В. Харабара // Вісник КНУ ім. Шевченка. Сер.: Економіка. – 2010. – № 86-87. – С. 114 – 121.

8. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012р. № 4452- VI // Відомості ВРУ. – 2012 – №50 (із змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17.

9. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [Електроний ресурс]. – Режим доступу: www.fg.org.ua.

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку : Закон України від 16.07.2015 № 629-VIII // Відомості ВРУ. – 2015 – №43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/629-19.

11. Про порядок визначення банків-агентів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб: Положення від 4.09.2012р. № 1494/21806 // (із змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1494-12

Стаття надійшла: 25.09.2016 р.
Рецензент: д.е.н., доц. Горовий Д.А..

УДК 368.01
JEL Classification: G 22

СТРАХУВАННЯ АВТОТРАСПОРТУ В УКРАЇНІ: СТАН РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ НОВАЦІЇ

Русул Л.В., к.е.н.
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Анотація. *Досліджено сучасний стан розвитку страхування автотранспорту в Україні. Проаналізовано основні фактори впливу та проблемні питання на даний час. Проаналізовано динаміку росту страхових платежів та страхових виплат, рівень страхових виплат з транспортного страхування за 2014-2015 роки. Визначено частку автострахування серед інших видів ризикового страхування та особливості розвитку в період зменшення кількості договорів в цілому. Визначено необхідність вирішення питання високого рівня аварійності на дорогах та актуальність розробок в галузі страхової телематики. Наведено механізм дії телематичного обладнання та його вплив на розвиток автотранспортного страхування. Розглянуто зарубіжний досвід впровадження телематики. Зокрема розглянуто досвід США, Бразилії та Італії. Наведено основні перспективні напрямки розвитку та переваги для страховий компаній та страхувальників. Впровадження телематики дасть можливість створення нових продуктів, запровадження індивідуального обліку ризиків, зменшення випадків страхового шахрайства в автотранспортному страхуванні. Розглянуто необхідність інноваційних розробок у сфері телематики, налагодження дієвого діалогу між страховиками і страхувальниками, створення ринкових механізмів регулювання цін на послуги страхування КАСКО з урахуванням телематичного обладнання. Визначено важливість даного дослідження для страхових компаній, виробників автомобілів, страхувальників, науковців та ін. Визначено основні фактори впливу при визначенні ціни страхової послуги: кількість пройдених кілометрів, час доби, різке гальмування або прискорення. Зазначено соціальний ефект від впровадження телематичного обладнання, зокрема зниження рівня аварійності на дорогах. Поступовий перехід на використання автотранспорту з телепатичним обладнанням дасть можливість застосування індивідуального підходу щодо формування ціни на страхову послугу, мінімізувати ризик аварійності. Підведено підсумки та запропоновано налагодити дієвий механізм реалізації нових продуктів автотранспортного страхування на ринку, провадження раціональної цінової політики.*

Ключові слова: автотранспортне страхування, КАСКО, страхова телематика, страховий ринок, страхова компанія, інновації.

MOTOR INSURANCE IN UKRAINE: THE STATE OF INNOVATIONS AND MODERN

Liubov Rusul, PhD in Economics, Associate Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Summary. *Modern development of insurance of motor transport status is investigational in Ukraine. The basic factors of influence and problem questions are analysed on this time. The dynamics of height of insurance payments and insurance payments is analysed, level of insurance payments from a transport insurance for 2014-2015. Part of motor insurance is certain among other types of risk insurance and feature of development in the period of reduction to the amount of agreements on the whole. The necessity of decision of question of high level of*